

Абзац (із нім.).	1. Відступ у початковому рядку тексту. 2. Пов'язана за змістом частина тексту між відступами, що є смисловим цілим. Вимагає не тільки паузи, а й іншої тональності.
Автор (із лат.).	Особа, яка створила або винайшла будь-яку працю, написала літературний чи драматургічний твір.
Адаптація (із лат.).	Пристосування органів мовного апарату актора до різних умов перебування на сцені.
Акт (із лат.).	1. Дія, вчинок. 2. Одна із закінчених частин, на які поділяється драматичний твір або вистава.
Актор (із фр.).	Професійний виконавець ролей у різних видах мистецтва.
Акцент (із лат.).	1. Наголос у слові або фразі для точного розуміння висловленої думки, дійове звернення до слухачів. 2. Особливості вимови людини, яка говорить нерідною мовою або діалектом.
Акцентувати	Звертати або зосереджувати увагу на чомусь, виділяти звуки, слова, найголовніше у дійовому епізоді, підкреслювати якусь думку в тексті.
Алегорія (із гр.).	Засіб вираження абстрактного поняття або ідеї в конкретному художньому образі, основою якого є іносказання.
Алогізм (із гр.).	Мовно-стилістичний художній прийом, в основі якого сполучаються суперечливі поняття, порушуються закони мислення та логічного читання тексту.
Артикуляція (із лат.).	Основа дикції, нормативне положення органів мовлення (гортані з голосовими зв'язками, язика, губів, м'якого піднебіння, нижньої щелепи) при вимові звуків. Регулює процес звукоутворення, сприяє правильному відчуттю резонаторного простору.
Артикуляційна гімнастика.	Вправи для зняття м'язових затисків, розвитку рухливості, гнучкості, пружності органів мовного апарату, підвищення його активності та працездатності.
Артист	1. Професія в сфері сценічного мистецтва.

(із фр.).	2. Висока майстерність у будь-якій галузі.
Асоціація (із лат.)	Психологічний зв'язок через уяву, почуття, сприйняття, що виникає за певних умов між актором і глядачами — один образ викликає інший.
“Атака” звуку (з італ.)	Момент створення звуку, початок його звучання, який залежить від щільності змикання голосових зв'язок та сили видиху.
“Атака” звуку м'яка.	Делікатний опір видихуваному повітрю, початок звучання, коли голосові зв'язки змикаються нещільно, через що утворюється м'який, збагачений обертонами звук.
“Атака” звуку тверда.	Щільний опір видихуваному повітрю, початок звучання, коли голосові зв'язки змикаються енергійно, через що утворюється різкий звук. Використовується лише для активізації роботи голосових зв'язок при в'ялому їх змиканні.
Атмосфера (із гр.).	Настрій, що створюється різноманітними засобами виразності, доповнює емоційну тональність при читанні літературних творів або у виставах.
Афоризм (із гр.).	Узагальнена авторська думка, висловлена у влучній, лаконічній, усталеній формі.
Багатозначність,	Здатність слова мати одночасно кілька значень.
Байка	Коротке алегоричне прозове чи віршоване оповідання з розмаїттям характерів, конфліктних ситуацій та яскравим повчальним висновком (мораллю), людське життя в байці відтворюється в образах тварин, рослин, речей тощо.
Балада (із фр.)	Віршований твір оповідного характеру героїко-історичної, казково-фантастичної та побутової тематики з однією сюжетною лінією.
Бачення	Зорові образи, що виникають у процесі розкриття авторських думок і створюють основу для перетворення тексту в особисту розповідь.
Вади голосові	Обмежений діапазон, однотонність, інтонаційна невиразність, тембральна немилослівність: сиплість, гугнявість, хриплість, верескливість, галасливість тощо.

Вади дикційні	Ненормативна вимова звуків. Розрізняють: органічні — неправильне зімкнення щелеп (прикус), довгий, товстий або короткий язик, криві, рідкі зуби, коротка під язиком “вуздечка” тощо; неорганічні — затиск щелеп, “крізьзубість”, млява артикуляція, малорухливі губи, недоговорення закінчень, занадто швидка або занадто повільна мова, ненормативна вимова окремих звуків тощо.
Вдихання фізіологічне	Добір певного об’єму повітря для життєдіяльності людини.
Вдихання фонаційне	Добір певного об’єму повітря в процесі мовлення; легені та нижні ребра при цьому розширюються, діафрагма скорочується, органи черевної порожнини, завдяки її тиску, опускаються — і вся грудна клітка збільшується в об’ємі.
Взаємодія	Базис театрального мистецтва, основа сценічної дії, процес активного впливу на партнера та правильне його сприйняття під час сценічної боротьби для досягнення своєї певної мети.
Видихання фізіологічне.	Плавний видих певного об’єму повітря поза мовним актом для життєдіяльності людини.
Видихання фонаційне.	Видих (але не повністю) певного об’єму повітря поштовхами в процесі мовлення. При цьому діафрагма розслабляється, розширена грудна клітка спадає поступово, чим забезпечує тривалість видиху, який повинен бути під контролем, підпорядковуватися тональності, силі, швидкості слів і фраз, що вимовляються.
Вимисел художній.	Акт творчої уяви, все те, що створюється фантазією, вигадкою драматурга, режисера, актора, читця.
Виразність.	Характерні ознаки читання тексту, що відзначаються чіткістю, легкістю, розбірливістю.
Вірш	<ol style="list-style-type: none"> 1.Художній твір, написаний ритмізованою мовою. 2.Одиниця ритмізованої мови, що складається з певної кількості стоп.
Віршування (із гр.).	Структурна побудова та звукова організація вірша. Розрізняють: Метричне — характерне для античної

літератури; має особливості чергування коротких голосних звуків з довгими, протяжними; ритм відповідає ритмові мелодії, музики. Народне — основою системи є рівнонаголошеність і рівноскладовість, що визначає ритм, підсилений римою. В Україні цю систему реформував Т. Г. Шевченко, який застосував різні комбінації кількості складів, розташування пауз, рядків з використанням перенесення. Силабічне — характерні ознаки: однакова кількість складів у рядку, завжди парна рима, ритмічний наголос на передостанньому складі; якщо рядок має більше восьми складів, то обов'язково поділяється на дві частини паузою-цезурою. Силабо-тонічне — характерні ознаки: чергування наголошених та ненаголошених складів. Властиве мовам, що не мають сталого наголосу. Тонічне — особливістю є рівнонаголошеність при відсутності однакової кількості складів; порядок наголошених і ненаголошених складів також не обов'язковий.

Втілення

Надання творів свого акторського чи режисерського індивідуального рішення з урахуванням ідейно-естетичної спрямованості автора, сучасності, актуальності тощо.

Голос розмовний сценічний

Розвивається на базі середнього регістру, на якому говорять, не вкладається у визначену рамку нотних знаків. Звук має бути рухливим, внутрішньо активним, емоційним. Повнозвучне резонування, звучання в середньому, низькому та високому регістрах, тембральна милозвучність повинні яскраво передавати авторську думку і словесну дію акторів.

Голосові властивості

Основні складові елементи голосу, що надають йому сценічної виразності: *Висота* — тональний рівень голосу. *Витривалість* — довготривала без втоми фонація. *Гнучкість* — здатність змінювати висоту тону в той чи інший бік, забарвлення звуку та його силу (гучніше-тихіше, сильніше-слабше, нижче-вище, різкіше-м'якше). *Гучність* — дзвінкість, голосне звучання. *Діапазон* — межа звучання людського голосу, збільшення його обсягу від найнижчої ноти до найвищої. *Милозвучність* — наявність “металу”, відсутність носового, гугнявого та ін. неприємних відтінків. *Політ голосу* — здатність посилювати свій голос на певну відстань, враховуючи його гучність. *Рухливість* — здатність легко змінювати різні властивості голосу (висоту, силу, темп) залежно від тексту. *Сила* — певний ступінь гучності, інтенсивності, що залежить від активності роботи мовного апарату. *Тембральність* — певне природне

Дикція	<p>забарвлення звуку, що залежить від складу обертонів.</p> <p>Чіткість вимови, “ввічливість актора”, основний технічний засіб і художній компонент сценічного мовлення.</p>
Дихання фізіологічне	<p>Біологічний процес життєдіяльності людини не пов’язаний з мовою; відбувається автоматично, рівномірно. Його завдання — здійснювати газообмін, тобто постачати в організм кисень і виводити вуглекислий газ.</p>
Дихання фонаційне	<p>Фізіологічна основа мовноголосового звучання, один і основних елементів техніки сценічного мовлення, піднімає тонус внутрішніх м’язів гортані, зумовлює інтенсивність голосових органів. Від дихання залежить не тільки краса, сила, легкість, висота голосу, а й правильна вимова звуків. Типи фонаційного дихання: <i>Високе, або ключичне</i> — вдихання відбувається за рахунок розширення верхньої частини грудної клітки. <i>Середнє, або грудне</i> — вдихання відбувається за рахунок розширення середньої частини грудної клітки. <i>Низьке, або діафрагмальне</i> — вдихання розширює грудну клітку в сторону черевних органів. <i>Змішано-діафрагмальне</i> — вдихання відбувається за рахунок одночасного скорочення діафрагми та розширення вперед і в сторони грудної клітки.</p>
Емоція (із фр.)	<p>Душевні переживання, почуття, хвилювання, що народжуються в словесній дії від оцінок і точних завдань.</p>
Етюд (із фр.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. В сучасній театральній педагогіці — імпровізаційна вправа, що складається з сценічної дії в певних запропонованих обставинах і служить розвитку й удосконаленню техніки акторської майстерності. 2. Невелика драматична одноактна п’єса.
Жанр (із фр.)	<p>Сукупність творів мистецтва та літератури, для яких характерні своєрідні спільні ознаки; різновид.</p>
Задум творчий	<p>Проект майбутнього твору або ролі у трактуванні читця, актора з урахуванням авторських думок і тенденцій; це спроба уявити і почути звучання твору.</p>
Засоби виразності	<p>Елементи сценічного мовлення (техніка, логіка, інтонація та емоційна образність), на яких базується акторська майстерність і які допомагають якнайкраще розкрити думку автора.</p>

Звертання	Слово або сполучення слів, що називають особу чи предмет, до яких звертається мовець. За правилами логічного читання, якщо звертання стоїть на початку речення, його обов'язково треба наголошувати, а якщо в середині в кінці — тоді воно не акцентується.
Звук	Найменша, неподільна мовна одиниця.
Звуки афrikати	Злиті, зімкнено-щілинні, складні приголосні, що утворюються поєднанням двох звуків, вимовляються з'єднано, як один звук —дж, дз, дз', ц, ц', ч.
Звуки голосні	Звуки мови, при утворенні яких у порожнині рота струмінь повітря не натрапляє на перепони, проходить майже вільно — а, е, и, і, о, у. Класифікуються за місцем, способом творення та залежно від різних рухів губів і язика: Високого підняття — утворюються високим положенням спинки язика до піднебіння (и, і, у). Заднього ряду — при вимові більша частина язика зосереджена в задній ротовій порожнині, а задня частина спинки язика піднімається до м'якого (заднього) піднебіння (а, о, у). Лабіалізовані — при їх вимові активну участь беруть губи, вони витягуються вперед і заокруглюються (о, у). Нелабіалізовані — при вимові губи активної участі не беруть (а, е, и, і). Низького підняття — утворюється низьким положенням спинки язика до піднебіння (а). Переднього ряду — при вимові все тіло язика просувається наперед, а середня частина спинки язика піднімається до твердого (переднього) піднебіння (е, и, і). Середнього підняття — утворюються середнім положенням спинки язика до піднебіння (е, о).
Звуки йотовані	Звуки, що утворюються сполученням двох фонем, мають таку ж артикуляцію, як і голосні, тільки язик на початку займає положення приголосного й — є, ї, ю, я.
Звуки приголосні	Звуки при утворенні яких в порожнині рота струмінь повітря натрапляє на різні перепони — б, в, г, г, д, д' дж, з, з', дз, дз', й, к, л, л', м, н, н'п, р, р' с, с'т, т', ф, х, ц, ц' ч, ш, щ. Класифікуються за місцем та способом творення, участю голосу й шуму, твердістю й м'якістю, акустичним враженням та за участю носового резонансу: Глотковий — твориться в порожнині глотки, яка звужується, а корінь язика відтягується назад і зближується з її задньою стінкою (г). Глухі — при їх утворенні голос відсутній, є шум (к, п, с, с' т, т', ф, х, ц, ц' ч, ш). Губно-губні — утворюються зближенням і змиканням нижньої губи з верхньою (б, в, м,

п). **Губно-зубний** — утворюється зближенням і змиканням нижньої губи з верхніми зубами (ф). **Дзвінки** — при їх утворенні шум переважає над голосом (б, г, ґ, д, д' дж, дз, дз', ж, з, з'). **Дрижачі** — вимовляються при ритмічному творенні зімкнення і розімкнення зігнутих догори кінчиком язика і альвеолами (р, р'). **Задньоязикові** — утворюються завдяки наближенню задньої частини спинки язика до м'якого піднебіння (г, к, х). **Зімкнені** — при їх вимові артикуляційні органи утворюють зімкнення, крізь яке проривається струмінь видихуваного повітря (б, г, д, д', дж, дз, дз', к, л, л' м, н, н', п, т, т' ц, ц', ч). **М'які** — вимовляються з наближенням середньої частини спинки язика до твердого піднебіння. Наближення може бути різним, тому м'якість приголосних неоднакова: м'які (д', дз', з', й, л' н' р', с' т' ц); напівпом'якшені (б', в', г', ґ' дж', ж', к' м' п' ф', х' ч', ш'). **Носові** — при їх вимові струмінь видихуваного повітря виходить не тільки в ротову порожнину, а й у носову (м, н, н'). **Парні** — звуки, співвіднесені за твердістю і м'якістю: д—д', дз—дз', з—з' л—л' н—н', р—р' с—с', т—т', ц—ц'; глухістю і дзвінкістю: б—п, г—х, ґ—к, д—т, д'-т', дж—ч, дз—ц, дз'—ц' ж—ш, з—с, з'—с'; способом творення — свистячі і шиплячі: дз, дз'—дж, з, з'—ж, с, с'—ш, ц, ц'—ч. **Передньоязикові** — утворюються при наближенні кінчика язика до зубів або коли язик загинається вгору в напрямку до місця між зубами і переднім твердим піднебінням (д, дж, дз, дз' ж, з, з', л, н, р, р', с, с', т, ц, ц', ч, ш). **Подовжені** — дві однакові літери, які вимовляються як один більш витриманий, подовжений звук: д':, ж':, з':, л':, н':, с':, т':, ц':, ч':, ш': **Свистячі** — при їх вимові виникає свист, який потребує легкого видиху (дз, дз', з, з', с, с' ц, ц'). **Середньоязикові** — утворюються завдяки підйому середньої частини спинки язика до середньої частини твердого піднебіння (д', й, л', н' т'). **Сонорні** — при їх утворенні голос переважає над шумом, посилюється резонаторна функція голосового апарату: плавні ротові (в, й, л, л' р, р'); носові (м, н, н'). **Тверді** — вимовляються без наближення середньої частини спинки язика до твердого піднебіння (б, в, г, ґ, д, дж, де, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш). **Шиплячі** — при їх вимові виникає шумове звучання: щілинні (ж, ш); зімкнено-щілинні (дж, ч). **Щілинні** — при вимові артикуляційні органи утворюють вузьку щілину, крізь яку виходить струмінь видихуваного повітря (в, г, ж, з, з', й, с, с', ф, х, ш).

Ідея (із гр.).

Головна думка, задум письменника, відповідь на

<p>Ілюстрований підтекст</p>	<p>поставлені ним проблеми у художньому творі.</p> <p>Основний елемент словесної дії, що мобілізує внутрішню техніку виконавця, посилює мовленнєву впливовість, коли активізуються не слова, а те, що примушує актора виголошувати думку.</p>
<p>Імпровізація (із фр.).</p>	<p>1. Не передбачена авторським текстом сценічна дія, що виникає під впливом зовнішніх або внутрішніх причин, вчинків.</p> <p>2. Виголошення промови, віршів, будь-якого тексту без попередньої підготовки.</p> <p>Акторська імпровізація - продукт зусиль, створених «тут і зараз», але сама можливість здійснення цих зусиль ретельно готується заздалегідь. Тому: імпровізація - завжди спрямована на досягнення певної мети при умові виконання попередньо сформульованих ігрових завдань, за попередньо сформульованими ігровими правилами. Вона - процес породження нового продукту.</p> <p>Імпровізація це свідомий, вольовий акт. Якби вона залежала тільки від зовнішніх умов, то два різних актора в однаковій ситуації могли б з однаковою легкістю почати імпровізувати. Однак на практиці цього не відбувається. Тому актор, його психофізичні якості, його індивідуальний життєвий досвід, рівень його технічної озброєності - суттєвий компонент процесу імпровізації. На характер протікання імпровізації істотним чином впливає віра в запропоновані обставини, бажання досягти мети.</p>
<p>Інтервал (із лат.).</p>	<p>1. Пауза, перерва у просторі або часі.</p> <p>2. Співвідношення у висоті між двома звуками.</p>
<p>Інтонція (із лат.).</p>	<p>1. Ритміко-мелодійний лад мовлення, у послідовних змінах висоти, сили, темпу та тембру голосу.</p> <p>2. Тон, мелодика, ритм, темп, манера вимови, що виражає смислове та емоційне звучання на сцені.</p> <p>3. Точність взятого тону під час розмови, співу або гри на музичному інструменті.</p>
<p>Інтонція розмовна</p>	<p>Ритміко-мелодійний лад мовлення, що виникає як наслідок глибокого аналізу твору, визначення наскрізної дії та надзавдання, як результат яскравого бачення, оцінки, ставлення до подій і вчинків персонажів.</p>
<p>“Кінострічка бачень”</p>	<p>Послідовна сукупність картин-уявлень, створених за подіями та вчинками персонажів твору і збагачених</p>

	<p>акторською фантазією. «Це прийом психотехніки, пристосування, що допомагає акторові “бачити” те, про що говорять герої, залучаючи досвід свого життя.» К.Станіславський).</p>
<p>Композиція (із лат.).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Побудова літературного твору, зумовлена жанром, змістом, характером і призначенням. 2. Літературний твір, що складається з різних творів мистецтва (одного автора, різних авторів, літературного матеріалу і музики тощо).
<p>Конфлікт драматичний</p>	<p>Відображення життєвих суперечностей, зіткнень протилежних ідей, подій і вчинків персонажів у художніх творах.</p>
<p>Лейтмотив (із нім.).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основна думка, що проходить через увесь твір і підкреслює його ідею. 2. Основний мотив, тема, що неодноразово повторюється в музичному творі.
<p>Логіка сценічного мовлення</p>	<p>Осмислення тексту, послідовного ряду подій та дійових фактів, розкриття авторських думок.</p>
<p>Майстерність актора</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень професіоналізму, висока фахова акторська кваліфікація. 2. Основна дисципліна в системі навчального процесу в театральних школах та ВНЗ, що виховує і формує майбутнього актора як творчу особистість.
<p>Мелодика</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сукупність властивостей і закономірностей голосу в межах підвищення і пониження, посилення і послаблення, прискорення і уповільнення звучання в процесі мовлення. 2. Один з елементів мовлення, що робить її живою, органічною, неповторною.
<p>Метафора (із гр.).</p>	<p>Художній засіб, алегоричний зворот мови, вживання образного виразу чи слова в переносному значенні.</p>
<p>Метод сценічний</p>	<p>Цілісна система добору життєвого матеріалу автором та засоби їх втілення актором і режисером.</p>
<p>Метод фізичних дій</p>	<p>Науково-теоретична система, розроблена К. С. Станіславським щодо роботи режисера і актора у створенні сценічного образу та вистави в цілому. У 30-і роки минулого сторіччя, К.С. Станіславський прийшов до</p>

	<p>визнання провідного значення фізичної природи дії в оволодінні внутрішнім сенсом ролі. Метод роботи отримав умовне найменування методу фізичних дій. Щоб зробити слово справжнім знаряддям дії, К.С. Станіславський пропонував переходити до словесної дії лише після зміцнення логіки фізичних дій, передуючих вимовлянню слів.</p>
<p>Метод художній</p>	<p>Цілісна система основних принципів художнього узагальнення й відтворення дійсності у мистецтві. Сукупність принципів ідейно-художнього пізнання та образного відтворення світу. Саме поняття «метод» означає спосіб пізнання, поняття художнього методу — спосіб образного пізнання дійсності. Категорія художнього методу є однією з наймолодших у теорії літератури: вона виникла на рубежі 20— 30-х років ХХ століття в радянському літературознавстві та естетиці. Однак молодою є лише назва категорії, сама ж вона, за виразом професора О. М. Соколова, «...в її елементарній формі народилася разом з мистецтвом. Немає твору мистецтва без художнього методу, як немає наукового дослідження без наукового методу».</p> <p>Дослідники не мають одностайної думки щодо природи художнього методу. «Одні вчені визначають його як сукупність художніх прийомів і засобів; другі — як принципи естетичного відношення мистецтва до дійсності, треті — як систему світоглядних спрямовуючих творчості». Однак зводити суть художнього методу лише до спільності прийомів, світогляду чи ставлення митця до дійсності було б помилковим та однобічним. На формування художнього методу впливають усі ці три фактори: дійсність в її естетичному багатстві, світогляд в його історичній та соціальній визначеності й художньо-розумовий матеріал, накопичений у попередні періоди.</p>
<p>Методика сценічного мовлення</p>	<p>Розділ театральної педагогіки, що вивчає і створює обґрунтовані закони, на яких базується процес словесної дії акторів.</p>
<p>Мислення публічне</p>	<p>Творчий акторський процес передавання та розкриття “лінії думок” твору, що відбувається безпосередньо на сцені і впливає на взаємодію з глядачем.</p>
<p>Мова автора</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авторська оповідь у літературно-художньому творі. 2. Спосіб словесного вираження авторського мислення через індивідуальне, неповторне мовлення виконавця.

Мова персонажів	Відтворення характерологічно-мовними засобами характеру, поведінки, звичок, вчинків, намірів, способу мислення персонажів твору.
Мова сценічна	Особливий різновид літературної мови, показник акторського професіоналізму, що визначає рівень культури театрального мистецтва в цілому. Відображає специфіку взаємодії усної і писемної форм мовлення, де природно співіснують різні функціональні стилі усної мови (розмовний, художній, діловий), які й дають змогу акторові створювати мовну характеристику персонажів, передавати їх думки, почуття, внутрішній світ.
Мовний апарат	Сукупність органів дихання (легені, дихальне горло, діафрагма), голосових (гортань з голосовими зв'язками) та надгортанних порожнин (глотка, порожнини рота і носа) для виконання функції словотворення.
Монолог внутрішній	Хід думок, які виникають при оцінці вчинків та слів партнера і які актор вимовляє мовчки сам собі, не розриваючи безперервної лінії підтексту.
Наголос логічний	Виділення найголовнішого слова у мовному такті, в якому сконцентровано точність висловленої думки. Вимагає не тільки технічного акцентування (уповільнення вимовляння, посилення голосу, зміни тону, використання люфт пауз), а й яскравого образного бачення, оцінки, ставлення.
Надзавдання	Основна суть системи К. С. Станіславського, мета всіх творчих зусиль, задум того, для чого виступає митець. Надзавдання організовує накопичений матеріал, а засоби його вирішення визначають майстерність акторів.
Наскрізна дія	Засоби вирішення надзавдання, втілення читцем або актором основної думки з поставленими творчими перспективними завданнями від початку до кінця літературного твору або вистави; активізує словесну дію, робить її яскравою, цілеспрямованою.
Образ оповідача	Акторське збагачення твору своєю індивідуальністю, відтворення через себе творчого задуму, його реалізації, словесної дії, перевтілення і створення відповідного характеру виконавця художньої розповіді.
Обставини	Різноманітні зовнішні та внутрішні обставини життя

<p>запропоновані</p>	<p>дійових осіб, які впливають на їх характер, сценічну поведінку, словесну дію тощо. запропоновані обставини бувають: 1) обставини місця – де відбувається дія; 2) обставини часу – коли відбувається дія (епоха, рік, пора року, місяць, година дня тощо); 3) особисті обставини – ті, які відповідають на питання хто діє на сцені (вік, стать, соціальний стан, професія тощо); 4) ситуативні обставини – ті які відповідають на питання, що визначають чим живе людина в даній ситуації.</p>
<p>Опора звуку</p>	<p>Положення м'язів змішано-діафрагмального типу дихання під час зупинки перед видиханням та його збереження під час видихання. Процес цей свідомий, допомагає регулювати довгий видих.</p>
<p>Палітра голосова</p>	<p>Сукупність голосових засобів виразності, які визначаються звучністю, гнучкістю тону, рухливістю, професійною загартованістю, чистотою природного тембру, великим діапазоном, використанням різних регістрів тощо.</p>
<p>Партитура тексту</p>	<p>Визначення основних засобів виразності щодо творчого задуму твору та його реалізації.</p>
<p>Пауза (із лат.).</p>	<p>1. Зупинка між словами, фразами, мовними тактами. 2. Один з елементів інтонації, що свідчить про рівень акторської майстерності. Види пауз: Віршова — у вірші розрізняють чотири типи пауз: <i>В кінці рядка</i> — сприяє ритмізації поетичного твору. <i>Перенос</i> — це результат розбіжності віршового рядка з синтаксичною побудовою речення. Синтаксис вимагає продовження, закінчення думки, а вірш — паузи. <i>Мала цезура</i> — відділяє одне слово від іншого, що надає їм значення цілих речень. <i>Велика цезура</i> — ритмічна пауза, що ділить багатостопні рядки на дві частини. Граматична — визначена в тексті розділовими знаками, які несуть змістовно-емоційне навантаження і служать засобом упорядкування тексту. <i>Логічна</i> — не визначена в тексті розділовими знаками, але вмотивована змістом, думкою, природною логікою мислення, має характерну завершеність частин речення. <i>Люфт</i> — пауза зміни темпоритму у мовному такті. Стоїть на початку та в кінці логічного наголосу. Пауза для добору дихання. <i>Психологічна</i> — залежно від думки може стояти в будь-якому місці, але завжди виправдовується психологічним підтекстом; її призначення — емоційна інтерпретація тексту, продовження руху думки, активна дія, а не механічність, пасивність. <i>Фізіологічна</i> — зумовлена не</p>

	<p>переживанням, а фізичним станом персонажа (задишка, переляк, природне заїкання тощо.).</p>
Перевтілення	<p>Здатність актора змінюватися, набирати інших якостей, перетворюватися в образ персонажа або оповідача.</p>
Перспектива твору	<p>Визначення автором основної думки та її розвиток протягом усього твору.</p>
Підтекст	<ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішні збудники, що примушують вимовляти текст і викликають потребу діяти. 2. Внутрішній зміст висловлювання, що не виражається словами.
Постановка голосу	<p>Робота над голосом з метою виявлення його природних можливостей, розвитку й збагачення їх для професійного звучання, очищення від тембральних вад, посилення повнозвучного резонування, вироблення гнучкості, гучності, рухливості, розширення діапазону.</p>
Протиставлення	<p>Ефективний засіб сценічного мовлення для підкреслення, яскравого вираження протилежних характерних рис мови дійових осіб, їх вчинків тощо. За правилами логічного читання поняття, що протиставляються одне одному, обов'язково наголошуються.</p>
Пунктуаційні знаки	<p>Знаки для членування писемного тексту. В усному звучанні їх використовують для розстановки пауз і розподілу на мовні такти. В українській мові є десять розділових знаків, які мають різну ритмомелодіку: <i>Двокрапка</i> — вказує на те, що думка не закінчена. Двокрапка уточнює, перераховує, пояснює те, про що говорилось перед нею. Голос залишається на тій же висоті. <i>Дужки</i> — виділяють слова й речення вставного типу, які уточнюють авторську думку. Вимовляються в паузах швидше за основний текст. <i>Знак оклику</i> — відповідає окличній формі, передає сильні почуття; супроводжується зміною висоти та сили голосу. <i>Знак запитання</i> — відповідає питальній формі; інтонаційне підвищення тону залежить від місця логічного наголосу, а ним буде слово, на яке хочуть отримати відповідь. <i>Кома</i> — вказує на те, що думка не закінчена, а її розвиток вимагає інтонаційного підвищення. <i>Крапка</i> — вказує на завершення думки, вимагає зниження тону, відповідає стверджувальній інтонації. <i>Крапка з комою</i> — вказує, що дві частини тексту об'єднані; залежно від контексту виконує функції то</p>

	<p>крапки, то коми, висота голосу відповідно понижується або підвищується. <i>Крапки</i> — вказують на щось недомовлене або на перервану думку. Голос тонально не підвищується і не понижується. <i>Лапки</i> — виділяють у тексті слова або фрази, яким надається особливе тлумачення. Вимовляються з допомогою пауз, інтонаційно виділяються голосовими барвами, що залежать від ставлення до їх змісту. <i>Тире</i> — вимовляється з чіткою паузою смислової або емоційної функції; вимагає підвищення голосу від верхнього тону до нижнього; вказує на незавершеність думки.</p>
<p>Репертуар (із фр.).</p>	<p>Сукупність драматичних творів, що виконуються в театрі та сукупність літературних творів, що їх виконує читець; це громадське і творче обличчя театру, акторів, ознака професійної майстерності.</p>
<p>Репертуарний вибір</p>	<p>Ознайомлення з літературним матеріалом, початкова стадія творчого процесу, передумовою якого є перші враження та відсутність упередженості. Основні критерії вибору: усвідомлення мети і надзавдання, дійовість, емоційність, актуальність, відповідність особливостей твору активній взаємодії зі слухачами, урахування творчих можливостей виконавців.</p>
<p>Ритм мовний</p>	<p>Послідовне чергування в мовному потоці голосних і приголосних, наголошених і ненаголошених звуків, сильних і слабких складів, наявність відповідних пауз, що і надає тексту мінливості, переривчастості.</p>
<p>Розвиток дії</p>	<p>Ряд подій, зумовлених темою та ідейною спрямованістю твору, що дають рух сюжету.</p>
<p>Розмір віршовий</p>	<p>Комбінації фонетичного ладу мови, кількість наголошених і ненаголошених складів та порядок їх чергування у повторюваних частках, що служать одиницею виміру ритму вірша. Типи розмірів силабо-тонічної системи віршування: <i>Амфібрахій</i> — трискладова стопа з наголосом на другому складі. <i>Анапест</i> — трискладова стопа з наголосом на третьому складі. <i>Дактиль</i> — трискладова стопа з наголошеним першим складом, за яким йдуть два ненаголошені. <i>Хорей</i> — двоскладова стопа з наголосом на першому складі. <i>Ямб</i> — двоскладова стопа з наголосом на другому складі.</p>
<p>Система</p>	<p>Система Станіславського — теорія сценічного мистецтва,</p>

<p>Станіславського К.С.</p>	<p>методу акторської техніки. Була розроблена російським режисером, актором, педагогом і театральним діячем Костянтином Сергійовичем Станіславським в період з 1900 по 1910 роки. У системі вперше вирішується проблема свідомого осягнення творчого процесу створення ролі, визначаються шляхи перевтілення актора в образ, вперше розроблено питання сценічної теорії і акторської техніки, розкрито основні принципи і засоби словесної дії актора для втілення на сцені “життя людського духу”.</p> <p>Метою є досягнення повної психологічної достовірності акторської гри.</p> <p>В основі системи лежить поділ акторської гри на три технології: <i>ремесло, подання і переживання</i>.</p> <p><i>Ремесло</i> за Станіславським засноване на використанні готових штампів, за якими глядач може однозначно зрозуміти, які емоції має на увазі актор.</p> <p><i>Мистецтво подання</i> засноване на тому, що в процесі тривалих репетицій актор відчуває справжні переживання, які автоматично створюють форму прояви цих переживань, але на самому спектаклі актор ці почуття не відчуває, а лише відтворює форму, готовий зовнішній малюнок ролі.</p> <p><i>Мистецтво переживання</i> — актор в процесі гри відчуває справжні переживання, і це народжує життя образу на сцені.</p> <p>Система повною мірою описана в книзі Станіславського «Робота актора над собою», яка вийшла у світ в 1938 році.</p>
<p>Словесна дія</p>	<p>Основний елемент творчого процесу мовлення, синтез думки, її бачення (уявлення) і передачі думки - бачення (дія) заради якоїсь свідомо поставленої мети.</p>
<p>Слово сценічне</p>	<p>Результат внутрішнього процесу словесної дії та її зовнішня технічна досконалість.</p>
<p>Спів-переживання</p>	<p>Вища форма спілкування актора, читця зі слухачами, коли виникає процес взаєморозуміння, породжений справжнім емоційним впливом і відповідним сприйняттям.</p>
<p>Спілкування</p>	<p>Процес взаємодії актора, читця зі слухачами з метою активного впливу на їх свідомість, вияву певних думок та почуттів, залучення як співучасників у творчий процес. Види спілкування: <i>З реальним слухачем</i> — безпосередня взаємодія з присутніми у залі слухачами або однією особою. <i>З уявним слухачем</i> — опосередкована взаємодія, об'єкт спілкування не дає змоги взаємодії з присутніми у залі слухачами. <i>Самоспілкування</i> — форма спілкування при</p>

Стиль
(із лат.).

виконанні монологу; моноспілкування.

Сукупність найрізноманітніших понять, ознак, форм, прийомів тощо, за якими визначається стиль різних видів мистецтва, епохи, політична діяльність, особиста поведінка тощо.

В сценічному мовленні найбільш вживані: *Авторський* — творча манера письменника, сукупність прийомів, ідейно-художня своєрідність, що виявляється в усій системі художніх засобів твору. Базується на мовному стилі. *Акторський* — творча манера виконання ролі або художнього твору, яка виявляється в ставленні, задумі, втіленні, єдності всіх творчих зусиль. *Мистецький* — сукупність ознак, характерних для мистецтва певного часу та напряду з погляду ідейного змісту й художньої форми. *Мовний* — сукупність мовних засобів (лексики, фразеології, граматичних форм, типів речення тощо), вибір яких зумовлений змістом, характером і метою їх використання. *Науковий* — функціональний стиль мови, що характеризується широким використанням наукової й технічної термінології. Основні ознаки: об'єктивність, лаконічність, точність, переконливість, аналіз, синтез, аргументація, узагальненість тощо. *Офіційно-діловий* — функціональний стиль мови, що характеризується широким використанням державно-політичної, економічної, адміністративно-канцелярської термінології. Основні ознаки: документальність, стислість, чіткість, висока стандартизація вислову тощо. *Публіцистичний* — сукупність художнього, наукового і офіційно-ділового стилів. Основні ознаки: поєднання точності, послідовності, логічності, наукових положень з емоційно-експресивною образністю, з використанням художніх засобів: епітетів, порівнянь, метафор тощо. *Розмовний* — функціональний стиль усної форми мови, що задовольняє потреби безпосереднього спілкування людей. Характерним для нього є вживання найпоширенішої живої розмовної лексики з емоційно-експресивним забарвленням та розмовних синтаксичних конструкцій, зокрема властивих діалогічній формі мови; можливі діалектизми, фольклоризми, просторічна лексика; важливий компонент художніх та драматичних стилів. *Художній* — найбільший і найпопулярніший функціональний стиль сценічної мови; включає використання елементів інших стилів. Основне призначення — впливати засобами художнього слова, їх образністю, емоційним забарвленням, поетичністю,

	<p>експресією на розум, почуття і волю читачів, формувати культуру, національну свідомість, моральні якості, художньо-естетичні смаки.</p> <p>Сюжетна схема, за якою створюється літературна або драматична вистава.</p> <p>1. Ряд пов'язаних подій, що послідовно розвиваються і через які письменник розкриває характери персонажів та зміст літературного твору.</p> <p>2. Система подій у літературному творі, через які письменник розкриває характери персонажів і весь зміст твору.</p> <p>3. Тема, об'єкт зображення в живописному, музичному творі тощо.</p> <p>Основні елементи композиції сюжету: <i>Пролог (не завжди)</i> <i>Експозиція</i> <i>Зав'язка</i> <i>Розвиток дії</i> <i>Кульмінація</i> <i>Розв'язка</i> <i>Постпозиція</i> <i>Епілог (не завжди)</i></p> <p>Високий рівень обдарованості, природний хист людини до певного виду діяльності; видатні природні здібності людини до діяльності в якійсь галузі та уміння, які розвиваються з набуттям навичок і досвіду. Талант обумовлює високий рівень розвитку спеціальних здібностей, які дають людині змогу успішно, самостійно й оригінально виконати певну складну діяльність. Така сукупність здібностей дає змогу одержати продукт діяльності, який вирізняється новизною, високим рівнем досконалості і суспільною значимістю.</p> <p>Перші ознаки таланту можуть виявитись вже в дитячому віці, разом з тим талант може проявитись і пізніше. Талант може проявитись в різних сферах людської діяльності в галузях музики, літератури, природничих наук, техніки, спорту, в організаторській і педагогічній діяльності, в різноманітних видах виробництва.</p> <p>Поєднання здібностей, які є основою таланту, в кожному випадку буває особливим, властивим тільки певній особистості. Про наявність таланту слід робити висновок за результатами діяльності людини, які мають вирізнятися принциповою новизною, оригінальністю підходу.</p>
<p>Сценарій (з італ.).</p>	
<p>Сюжет (із фр.).</p>	
<p>Талант</p>	

Творчість	<p>Діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей (нові твори мистецтва, наукові відкриття, інженерно-технологічні, управлінські чи інші інновації тощо). Необхідними компонентами творчості є фантазія, уява, психічний зміст якої міститься у створенні образу кінцевого продукту (результату творчості).</p> <p>Творчість може розглядатися у двох аспектах: психологічному й філософському. Психологія творчості досліджує процес, психологічний «механізм» протікання акту творчості як суб'єктивного акту індивіда. Філософія розглядає питання про сутність творчості, що по-різному ставилося в різні історичні епохи.</p>
Театр (із гр.).	<p>1. Театр (від грец. theatron «місце для видовищ, видовище») - це вид мистецтва, що образно відбиває дійсність, художньо опановує світ у формах драматичної дії. Природа мистецтва театру синтетична, адже його художній образ виникає завдяки синтезу драматургії, архітектури живопису, скульптури, музики, майстерності актора.</p> <p>2. Вид мистецтва, що відображає життя засобами сценічної дії, яку виконують актори перед глядачами, а також установа, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів і приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави.</p> <p>Законодавство України визначає театр як «заклад культури (підприємство, установа чи організація) або колектив, діяльність якого спрямована на створення, публічне виконання та публічний показ творів театрального мистецтва»</p>
Темп мови	<p>Зумовлений змістом ступінь швидкості сценічного мовлення. Залежить від індивідуальних особливостей актора, тлумачення твору, надзавдання, емоційної спрямованості, словесної дії, дикції, прискорення або уповільнення вимови звуків, пауз, їх кількості та тривалості.</p>
Темперамент творчий	<p>Прояви вищої нервової системи, якій притаманні: яскраве публічне мислення, образна уява, органічно-емоційне перебування на сцені, активна словесна дія.</p>
Техніка сценічного мовлення	<p>Одна з форм майстерності актора, спрямованої на розвиток творчої уяви, уміння оцінювати події, факти, явища та створювати відповідне емоційне до них ставлення.</p>

<p>внутрішня</p>	
<p>Техніка сценічного мовлення зовнішня</p>	<p>Одна з форм майстерності актора, спрямованої на розвиток та удосконалення мовного дихання, голосоутворення, правильної літературної вимови та чіткої дикції.</p>
<p>Тренінг (з англ.).</p>	<p>Комплекс вправ для удосконалення техніки, різних засобів виразності майстерності актора та сценічного мовлення. Різновиди: <i>Артикуляційний</i> - спеціальний комплекс вправ для зняття м'язових затисків, розвитку рухливості, гнучкості, пружності органів мовного апарату, підвищення його активності та працездатності. <i>Аутогенний</i> — спеціальний комплекс вправ самонавіювання з метою навчитися свідомо коригувати деякі автоматичні процеси в організмі, концентрувати увагу, зміцнювати пам'ять, виробляти само спостережливість. <i>Голосовий</i> — спеціальний комплекс вправ для розвитку голосу, спрямований на оволодіння правильним діафрагмо-реберним диханням, зняття м'язового напруження з фонаційних шляхів, закріплення “центру” або “середини” мовного голосу, правильне користування резонаторами та регістрами, вироблення зібраності, дзвінкості, гнучкості звуку, набуття витривалості та гучності, розширення діапазону, підвищення працездатності. <i>Дикційний</i> — спеціальний комплекс вправ для вироблення чіткості вимови, виправлення дикційних вад; знімає зайву напругу мовного апарату й активізує артикуляційні рухи, забезпечуючи тренуваність звуків, звукосполучень, їх вимову у словах, текстах при різних темпах мовлення. <i>Для дихання</i> — спеціальний комплекс вправ для оволодіння змішано діафрагмальним типом дихання в різних положеннях тіла: лежачи, сидячи, стоячи; при цьому тренуються м'язи “мовного пояса” — діафрагма та черевні, що регулюють процес видиху і створюють необхідну “опору” звуку, а також дихальні м'язи грудної клітки, які забезпечують відсутність зовнішніх ознак і сприяють вільному нормальному положенню голосового апарату.</p>
<p>Увага сценічна</p>	<p>1. Мобілізація і зосередження свідомості актора на певному об'єкті в процесі дії. 2. Цілеспрямованість усіх компонентів акторської майстерності (думки, зору, слуху, мовлення) до сприйняття всього того, що відбувається на сцені.</p> <p>Відмінністю сценічної уваги від життєвої є фантазія. В побуті увага - це об'єктивне зосередження на предметі чи</p>

<p>Фраза (із гр.).</p> <p>Характерність внутрішня</p> <p>Характерність зовнішня</p> <p>Характерологічні мовні засоби</p> <p>Художність</p> <p>Читець</p> <p>Чіткість дикції</p> <p>Швидкомовка</p> <p>Ява</p>	<p>думці, а в театрі - цілеспрямований штучний акт в межах сценічного середовища. Вона допомагає акторові розвинути почуття правди, емоційну пам'ять.</p> <p>Основна одиниця спілкування; вислів, що становить інтонаційну чи смислову єдність.</p> <p>Внутрішні ознаки персонажа, які включають його біографію, характер мислення, світогляд, культуру, темперамент, вчинки, мету і засоби її досягнення.</p> <p>Зовнішні ознаки персонажа, що включають його типову манеру поведінки, особливості голосу, вимови, рухів, жестів, ходи, міміки, а також гриму та костюма.</p> <p>Засоби виразності, що їх використовує актор для створення мови персонажа: дихання, голос, дикція, вимова, логіка, інтонація, мелодика, різновиди темпоритму тощо.</p> <p>Складне поєднання якостей, що визначають професійно-естетичний рівень роботи актора над словом. Відтворення дійсності в образах.</p> <p>Той, хто займається художнім читанням, збагачує твір письменника своїм творчим задумом і тлумаченням, перевтілюючись в образ оповідача.</p> <p>Нормативно точна, виразна артикуляція мовних звуків, звукосполучень, слів, фраз при різних темпах мовлення та емоційних забарвленнях.</p> <p>Фольклорні, жартівливі вислови, в яких більшість слів мають складний, важкий для вимови підбір звуків; це один з важливих етапів роботи над дикцією, що допомагає виробити легкість і чіткість звучання у прискореному темпі.</p> <p>Завершена частина дії в драматичному творі.</p>

